9-ՐԴ ՆԻՍՏ

23 օգոստոսի 1918թ.

Իններորդ նիստում՝ օգոստոսի 23-ին, հինգշաբթի երեկոյան, նախադպրոցական հանձնաժողովի անդամ *Ս. Տիգրանյանը* զեկուցում տվեց իրանց 5 նիստերի ընթացքում եկած եզրակացության մասին Երևանի ուսուցչական սեմինարիայի (պետական) փակման վերաբերմամբ, նա հայտնեց, որ հանձնաժողովը գտավ ցանկալի ժամանակավորապես փակել այդ դպրոցը ի նկատի ունենալով, որ 1) նրա աշակերտների թիվը մաքսիմում կարող է լինել միայն 50, բայց գուցե և ոչ ավելի քան 30, ինչպես հայտնել է տեսուչը, քանի որ այնտեղից հեռացել են ոչ միայն բոլոր ռուսներն ու թուրքերից շատերը, այլև հայերից. 2) որ նա կարիք ունի

մեծ բարեկարգության. 3) որ նրա տարեկան ծախսը կհասնի 120.000ռ.: Ուստի հանձնաժողովը առաջարկում է հետևյալը.

ա) Ժամանակավորապես փակել Երևանի ուսուցչական սեմինարիան:

բ) Ուսուցիչներին տալ վարձատրություն Ռուսաստան և Հյուսիսային Կովկաս գնացողների մի տարվա ռոճիկը:

գ) Առ 1 դեկտեմբերի աշակերտներին ընդունել գիմնազիայի համապատասխան դասարաններում՝ տալով նպաստները և ոչ պահանջելով նրանցից նոր լեզուների քննություն:

դ) Սեմինարիայի շենքը և շարժական կայքը դնել դպրոցական խորհրդի տրամադրության տակ: Իսկ նրան կից ուղղափառ եկեղեցու կայքը հանձնել Երևանի պրովոսլավ եկեղեցու ներկայացուցչին:

ե) Սեմինարիայի կից տարրական դպրոցը պահել՝ հանձնելով Երևան քաղաքի դպրոցական վարչությանը ընդհանուր հիմունքներով:

Խորհուրդը, առանց վիճաբանության, միաձայն ընդունեց հանձնաժողովի այդ նախագիծը:

Երկրորդ հարցն էր ներքին գործերի մինիստրի օրինագիծը՝ ընդհանուր զինաթափության կամ մասնավոր զենքերի պետականացման (ազգայնացման) մասին:

Առաջարկելով գրավել և պետության սեփականությունը համարել Հայաստանի Հանրապետության մեջ մասնավոր սեփականություն համարվող բոլոր զենքերը, բացի որսորդական և սառն զենքերից և պաշտպանելով այդ նախագծի անհրաժեշտությունն ու շտապողականությունը, ներքին գործերի մինիստրը ասաց մոտավորապես հետևյալը:

Հայ ժողովուրդը, մանավանդ վերջին տարիներս, շնորհիվ հայտնի հանգամանքների, ենթարկված էր զինվելու պսիխոզին: Թե որքան առատ է զենքը նրանում, դա ցույց են տալիս այն դեպքերը, երբ կառավարության դեմ դուրս էին գալիս մինչև 1000 զինված մարդ, իսկ 50-100 զինված [մարդ] ամենափոքր տեղում իսկ կարելի էր հանդիպել:

Շնորհիվ այդպիսի զինվածության մարդիկ սովորական վեճերը լուծում են արյունով և սպանությամբ. օրինակ՝ Ախտայի շրջանում 1 գառան պատճառով ջարդվեցին 3 ընտանիք և դիակները հնար չկար թաղելու և պետք էր ֆրոնտից 1 բատալիոն զորք բերել՝ նրանց զսպելու համար:

Այդպիսի զինվածությունը ազգամիջյան բարդությունների պատճառ էր դառնում:

Նա մի մեծ ուժ և հող է՝ դասալիքներին և ավազակներին պաշտպանելու:

Նա պատճառ է մեր բանակի զենքերի առևտրի:

Մյուս կողմից մեր աղքատիկ պետությունը ոչ մի տեղից հույս չունի զենք ստանալու, այնինչ ժողովրդի մեջ եղածը մի անսպառ պաշար է՝ 60-ից մինչև 150 հազար հատ, որը դրսից բերելու համար միլիոններ պետք կլիներ ունենալ, որ մենք հնար չունենք նույնիսկ ֆինանսական տեսակետից:

Միևնույն ժամանակ այդ զենքը ժողովրդի մեջ մնալով՝ անխնամ դրության մեջ պիտի փչանա:

Ահա այս տեսակետներից զենքերի պետականացումը անհրաժեշտ է:

Գուցե թվում է, թե մեր երկրի այս անորոշ դրության ժամանակ անհրաժեշտ է համբերել ժողովրդի այս զինվածության, սակայն փորձը ցույց տվեց, որ այդ զինումը որևէ արժեք և օգնություն չունի բանակի համար, ընդհակառակը, խանգարում է նրան:

Որ թեկուզ լավ զինված ամբոխը, այնուամենայնիվ, ռազմական ուժ չի ներկայացնում, դրան ապացույց կարող է լինել հետևյալը:

20 օր առաջ Նոր Բայազետի շրջանի քրդերը հարձակվեցին և 10 գյուղերի ոչխարները փախցրին, որ միլիոնի արժեք ուներ, պետք է ենթադրել, որ քրդերի թիվը գուցե 300-ից ավելի չլիներ, այնինչ այդ 10 գյուղերում 8000 զինվածներ կային:

Ղամարլուի շրջանում 4000 զինված հայեր կային, որոնք շարունակ Երևանից էին օգնություն խնդրում և մեր 1000 հոգուց բաղկացած մի վաշտ ավելի արժեք ուներ:

Ժողովրդի զինաթափության հետ միաժամանակ պետք է երկրում կազմվի միլիցիայի ուժեղ կազմ և սահմանները լավ պաշտպանվեն զորքով արտաքին վտանգի դեմ:

Զենքը թաքցնողները պիտի ենթարկվեն 3 ամսվա բանտարկության կամ 3000ռ. տուգանքի, նայած մինիստրի հրամանի:

Այն հարցը, թե հնարավո՞ր է արդյոք կատարել զինաթափությունը, նա գտնում էր, որ պետք է դա անել մաս-մաս և գործի դնել կամք, հետևողականություն և անաչառություն:

Այն հանգամանքը, թե Վրաստանում դա դժվարության հանդիպեց, մեզ օրինակ չի կարող լինել, քանի որ մեզանում այնպիսի սոցիալական և քաղաքական պատճառներ չկան:

Թեև մեզնում կան շատերը, որոնք մի հրացանի համար վճարել են 1500-2000ռ., գուցե իրենց վերջին կոպեկը, սակայն դրանք միայն 10 տոկոս կարող են կազմել, այնինչ զենքերի մեծամասնությունը գողացված ու փախցված է: Այնպես որ այդ փոքրամասնության պատճառով չպետք է վարձատրության սիստեմ մտցնել և դեռ փող տալ նրանց, որոնք կատարել են այդ ավազակությունը:

Ինչ վերաբերում է այս խնդրի շտապողականության, դա անհրաժեշտ է ընդունել, քանի որ առանց նախապես զինաթափման, անհնար է որևէ կարգ ստեղծել այս երկրում:

Նիստը ընդհատվում է 15 րոպեով:

Նիստը վերսկսվում է *Արշ. Մելիքյանի* քննադատությամբ, որ պաշտպանում է այն տեսակետը թե՝

Ամեն քաղաքացի իրավունք ունի զենք ունենալ և պաշտպանել իր հեղափոխական իրավունքները:

Թե ժողովրդի զինումը ոչ թե հետևանք է պսիխոզի, այլ ունի իր խորին հիմունքները՝ զենք առնողը կապում է նրա հետ իր բախտը, զենքը նրա ընկերն է:

Թե մարդիկ չէին դիմի զենքի օգնությանը, եթե ստեղծված լիներ պետական զորեղ ապարատ, որ նրանց կարողանար պաշտպանել: Այնինչ այժմ ժողովուրդը թողնված է իր բախտին:

Թե նա գնված է նրանց վերջին կոպեկներով:

Իսկ եթե զենքով մարդիկ ոճիր են կատարում, դրա օրինակը նրանք առել են իրանցից ավելի մեծերից:

Նա առաջարկում է օրինագիծը չհամարել շտապողական և հանձնել մասնաժողովի մանրամասն քննության, իսկ եթե կքվեարկվի զինաթափման նախագիծը, ապա արգելել միայն փողոցում զենք կրելը, իսկ տանը ունենալը համարել անկապտելի իրավունք:

Գ. Ենգիբարյան առաջարկում է քվեարկել այդ հարցի շտապողականությունը:

Այս մասին ևս մի քանի թեր և դեմ կարծիքներից հետո՝ 16 ձայնով ընդդեմ 12-ի, անցնում է դաշնակցականների բանաձևը՝ հանձնելու զինաթափման նախագիծը օրենսդրական հանձնաժողովի քննության, որ պետք է 2 օրում իր եզրակացությունը հայտնի պառլամենտին:

Կարդացվում է թուրքերի ֆրակցիայի 3 անդամի գանգատը Մաշ. Յուսուֆ Բաղերովի քարվանսարան ռեկվիզացիա անելու և փախստականներին այնտեղ տեղափոխելու մասին:

Մի քանի վիճաբանություններից հետո քվեարկվում և անցնում է սոց.-հեղափոխականների բանաձևը՝ հանձնարարել այդ խնդիրը հարցապնդումների կոմիսիայի քննությանը:

Նիստի վերջում *Հ. Ազատյանը* բացատրություն է տալիս նախկին նիստում եղած նկատողության, թե նա մասնակցել է Երևանում կայացած հակահեղափոխական հողային կոմիսիային և բողոքում է իրան ուղղված այդ մեղադրանքի դեմ:

Նիստը փակվեց ժամը 11-ին:

«Ժողովուրդ», 29 օգոստոսի 1918թ.